

(vegeu *Excursió a les Guillerries* d'Antoni Massó, en «Memorias de l'Associació Catalanista d'Excursions científicas», vol. VIII, Barcelona 1888, p.78). Més recentment, per causes que ignorem, se l'ha fet fill de Joanetes (Garrotxa), o de Joanet (La Selva: municipi d'Arbúcies). Referent a aquest darrer lloc, podem dir que el mas Moragues, el 1876, fou segregat de la parròquia de Sant Hilari i unit a la de Sant Mateu de Joanet, restant, però, sempre dintre el municipi de Sant Hilari Sacalm. Algun dia escriurem la biografia completa i verídica del general Moragues, que té ja un monument a Sant Hilari Sacalm i figura en un altre de col·lectiu a la capella de Sant Sebastià, sobre Vic, on va participar amb altres conjurats «vigatans», el 17 de maig de 1705, a la reunió que va preparar el Pacte de Gènova del 20 de juny del mateix any.

Per a que no hi hagi més dubtes sobre la seva filiació i cognoms, reproduïm aquí la seva partida de baptisme, enregistrada a l'Arxiu Parroquial de Sant Hilari Sacalm, al manual Baptismes 1655 a 1756, s.f.; diu així:

«Die 28 februarii 1669 in Ecclesia parroquiali Sancti Hilarii de Calmo, diocesis Vicensis, per Reverendum Dalmacium Verneda, presbiterum Rectorem ecclesiae parroquialis Sancti Petri de Osor, ac Phylosophyae doctorem, fuit baptizatus Joannes, Josephus, Franciscus, filius legitimus et naturalis Isidori Moragues, agricolae, et Mariae suis uxoris, fuerunt patrini Johannes Anticus Sobrevia, agricola, parrochiae beatae Mariae de Seva, diocesis Vicensis, et Petronilla Moragues, vidua, parrochiae Sancti Hilarii, et omnes diocesis Vicensis».

Del mateix matrimoni d'Isidre Moragues i Maria Sobrevia només hem trobat, al mateix Arxiu parroquial de Sant Hilari, el baptisme de Maria, Petronilla, Teresa, el 14 de novembre de 1671, que fou casada el 3 de desembre de 1693 amb Francesc Vernedes, jove ferrer de Sant Hilari, i dotada per Maria Moragues i Sobrevia, vídua d'Isidre Moragues, i per Josep Moragues, mare i germà respectivament de la núvia (Arx. Parr. Sant Hilari S., Manual de 1693 a 1698, s.f.). La Petronila Moragues, que fou padrina de Joan Josep Francesc Moragues, era l'àvia de l'infant, vídua d'Antoni Moragues i filla de Jacint Mas i Balmes, pubill del mas Balmes d'Espinelves. Sobre ella hi ha diferents documents a l'arxiu de Sant Hilari, així com d'actuacions d'en Josep Moragues (que mai va utilitzar el primer nom de «Joan») i de la seva mare Maria Sobrevia, natural del mas Sobrevia de Seva.

Resulta doncs que Josep Moragues s'havia de cognominar Moragues i Sobrevia; i, en canvi, ell fa servir sempre el segon cognom Mas, o sigui el de l'àvia en comptes del de la mare. De tots és sabut que l'ús dels dos cognoms comença a utilitzar-se normalment al segle XVIII, però no segueix regles fixes. Els cognoms, fins a aquest segle, varien d'una manera que pot fer ballar el cap a tota persona que no tingui uns bons coneixements històrics. Direm, a tall d'exemple, que en Joan Sala i Ferrer, de Viladrau, el famós Serrallonga, estava casat amb Margarida Tallades i Serrallonga, de Querós; en Joan Sala signa els documents com «Joan Sala àlias Serrallonga», i, en canvi, el seu fill, l'Antoni, que fou rector de Querós i que s'havia de cognominar Antoni Sala i Tallades, es firma sempre ben simplement «Antoni Serrallonga».

En resum: s'emprava el cognom de la masia o lloc on es residia, i no hi havia norma fixa per a triar el segon cognom. En aquest cas, en Moragues va adoptar el cognom de l'àvia i no el de la mare: és a dir es cognominava Josep Moragues i Mas i no Josep Moragues i Sobrevia, com li correspondria si seguíssim la norma o costum actual.

Per a esvaïr tota mena de dubtes sobre els cognoms, i la filiació i la pàtria, de Josep Moragues, transcrivim el principi del seu llarg testament, fet el 26 de febrer de 1715, un mes abans de la seva execució. Aquest testament ha estat localitzat fa poc a l'Arxiu històric de Protocols de Barcelona, Notari Francesc Rossell, al *Liber Secundus testamentorum 1704-1743*. Comença així:

«En nom de nostre Sr. Deu Jesuchrist y de la Gloriosa y humil Verge Maria mare sua y senyora nostra sie Amen. Jo Dn. Joseph Moragues y Mas, en lo lloch de Sant Hilari del Bisbat de Vich populat, fill llegitim y natural de Isidro Moragues, pagès de dit lloch y de Maria Moragues y Sobrevia conjugues defuncts, sa de cos y enteniment, volent disposar de mos bens, fas y ordeno lo present meu testament y ultima voluntat mia, en y ab lo qual elegesch en marmessors y del present meu testament exeqütors, a la noble Sra. Da. Madalena de Moragas y Giralt, carissima muller mia, y al Rnt. Joseph Balmes, prevere y beneficiat de la Iglesia Parroquial de dit lloch de Sant Hilari y a Isidro Varnedas pages de dit lloch, mos oncles valencians, als quals y a quiscun de ells dono ple poder per cumplir y executar la present mia testamentària disposició, segons per mi avall trobaran disposat y ordenat».

El testament ocupa quatre llargs folis, i per això no en donem tota la transcripció; només consignem que fa hereva universal la seva muller, i, després d'ella, els seus fills de la manera que a ella li semblarà. Disposa que sigui hereu «lo fill mascle major que tindrè». Mai dóna el nom de cap fill: si en tenia eren petits, i els assigna com a tutors els seus marmessors i Jacint Giralt i Aleix Giralt i Massa, cunyats seus. Fa esment que, quan era general de batalla del senyor Emperador, en Josep Vallejos, brigadier i coronel de dragons del real exèrcit del rei Felip Quint, li va fer aprensió dels seus papers entre els quals hi havia un albarà d'un important deute que amb ell tenia en Joan Sabater, un marxant de nacionalitat francesa que vivia a Reus. Fa al·lusió a quan era governador de Castellciutat, per raó de deutes que tenia, i d'altres notícies que no poden oferir cap dubte sobre la seva personalitat. No pot quedar cap dubte tampoc sobre la filiació i pàtria de Josep Moragues si es comparen el testament amb les dades de l'Arxiu parroquial de Sant Hilari. Només ens dol l'obstinació d'alguna persona que no es vol rendir a l'evidència dels documents; i el mal que s'ha fet a la història d'en Moragues inventant una part de la vida que es pot escatir clarament segons la documentació. Per desgràcia allò que s'ha fet amb en Moragues, es féu també amb en Serrallonga al segle passat: més greu, però, la deformació de la biografia del general Moragues, puix que és obra dels nostres dies.